

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob, Liber Vigesimo
Octavo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B,
L I B E R V I G E S I M V S O C T A V V S

C A P U T P R I M U M.

ROST damna rerum, post funera pi-
gnorum, post vulnera corporis, post
verba male suadentis uxoris, post con-
tumeliosa dicta consolantium, post sus-
cepta fortiter jacula tot dolorum, de tanta virtute
constantiae laudandus à iudice beatus Job fuerat, si
jam de praesenti saeculo esset evocandus. At post-
quam hic adhuc duplicia recepturus est, postquam
saluti pristinae restituitur, ut rebus redditis diutius
utatur, ne per elationis gladium ipsa illum sua vic-
toria sternat, debet omnipotens Deus increpare
per districtam iustitiam quem servat ad vitam. Quid
enim peius plerumque animam quam conscia vir-
tus interficit? Quae illam dum consideratione sua
inflatur, à plenitudine veritatis evacuat: & dum se ad
percipienda praemia sufficere suggerit, eam à melio-
rationis intentione distendit. Iustus igitur Job ante
flagella exiit, sed iustior post flagella permansit:
& laudatus antea Dei voce, postmodum crevit ex
verberibus. Profectò velut tuba ductilis ex percussio-
ne producta, in laudem Dei tantò altius elevatus
est, quantò majori castigatione percussus. Sed hu-
miliandus erat iste, qui prostratus ulceribus, sic vir-
tutibus stabat. Humiliandus erat, ne tam robustissi-
mum pectus elationis tela confoderent, quod con-
stabat certè quia & illata vulnera non vicissent. Re-

quirendus nimirum fuit homo, cuius debuisset com-
paratione superari. Sed quid est quod de eo voce
Domini dicitur: *Vidisti servum meum Job, quod non*
sit ei similis vir super terram? Cujus ergo compara-
tione poterat vinci, de quo Deo attestante dicitur,
quia nullius hominis comparatione possit aequari?
Quid itaque agendum est, nisi ut ex persona sua
ipse Dominus suas illi virtutes narret, & dicat ei:
[*Numquid producis luciferum in tempore suo, &*
vesperum super filios terra consurgere facis?] Et ite-
rum: [*Numquid aperta sunt tibi porta mortis, &*
ostia tenebrosa vidisti?] Vel certè: [*Numquid post*
ortum tuum praecepisti diluculo, & ostendisti aurora
locum suum?] Quis verò ista, nisi Dominus po-
test? Et tamen interrogatur homo, ut cognoscat
quia ista non potest: quatenus vir qui tam immen-
sis virtutibus crevit, & nullius hominis exemplo
vincitur, ne extolli debeat, Dei comparatione fu-
peretur. Sed ò quam potenter erigitur, qui tam
sublimiter humiliatur! O quanta est hominis victo-
ria, ex Dei comparatione perdidisse! O quantò
hominibus major est, qui testimoniis convincitur
Deo minor! Multum quippe potens est, qui tali
interrogatione ostenditur, quia potens non est. Sed
quia ad obscura nimis differenda ducimur, ad
eiusdem textus jam verba veniamus.

C A P.
XXXVIII.

Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit: *Quis est iste involvens sententias ser-*
monibus imperitis? Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi:
Vbi eras quando ponebam fundamenta terrae? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis po-
suit mensuras eius, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius soli-
datae sunt? Aut quis dimisit lapidem angularem eius, cum me laudarent simul astra matutina;
& iubilarent omnes filij Dei? Quis conclusit ostia mare, quando erumpebat quasi de vulva
procedens, cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiae ob-
volvarem? Circumdedit illud terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi: Hucusque ve-
nies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Numquid post ortum
tuum praecepisti diluculo, & ostendisti aurora locum suum? Numquid tenuisti concutiens extrema
terra, & excussisti impios ex ea? Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.
Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur. Numquid ingressus es pro-
fundum maris, & in novissimis abyssi deambulasti? Numquid aperta sunt tibi porta mortis;
& ostia tenebrosa vidisti? Numquid considerasti latitudinem terra? Indica mihi si nosti omnia;
in qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit: ut ducas unumquodque ad terminos suos,
& intelligas semitas domus eius. Sciebas tunc, quòd nasciturus esses, & numerum dierum
tuorum noveras? Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti;
qua praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli? Per quam viam spargitur lux, divi-
ditur astus super terram? Quis dedit vehementissimo imbrì cursum, & viam sonantis toni-
trui, ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur, ut
impleret inviam & desolatam, & produceret herbas virentes? Quis est pluviae pater? vel quis
genuit stillas roris? De cuius utero egressa est glacies, & gelu de caelo quis genuit: In similitu-
dinem lapidis aquadurantur, & superficies abyssi constringitur. Numquid coniungere valebis mi-
cantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris dissipare? Numquid producis luciferum in
tempore suo, & vesperum super filios terra consurgere facis? Numquid nosti ordinem caeli, &
pones rationem eius in terra? Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum

S. Greg. Tom. I.

Ecc j

operiet te: Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, Adsumus? Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit calorum rationem, & concentum cali quis dormire faciet? Quando fundabatur pulvis in terram, & glebe compingebantur? Numquid capies leonæ prædam, & animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, & in specubus insidiantur? Quis præparat corvo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos.

Quibus modis hominibus loquatur Deus.

CAPUT II.

R Espondens autem Dominus Iob de turbine, dixit. Notandum video, quia si sano atque incolumi loqueretur, ex tranquillitate Dominica locutio sancta diceretur: sed quia flagellato loquitur, de turbine locutus fuisse describitur. Aliter enim Dominus servis suis loquitur, cum eos intrinsecus per compunctionem provehit; aliter cum per distractionem ne extollantur premit. Per blandam enim locutionem Domini, amanda dulcedo ejus ostenditur; per terribilem verò, potestas ejus metuenda monstratur. In illa persuadetur animæ ut proficiat; in ista reprimitur quæ proficit. In illa dicit quod appetat; in ista quod metuat. Per illam dicit: Gaude & latare filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui; per istam dicitur: Dominus in tempestate veniet, & in turbine via ejus. Blandus quippe est, qui ut in medio inhabitat venit. Cum verò se per tempestatem & turbinem insinuat, mirum quæ tangit corda perturbat; atque ad edomandam elationem se exerit, quando potens & terribilis innotescit. Sciendum præterea est, quia duobus modis locutio divina distinguitur. Aut per semetipsum namque Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam ejus ad nos verba formantur. Sed cum per semetipsum loquitur, sola nobis vis internæ inspirationis aperitur. Cum per semetipsum loquitur, de verbo ejus sine verbis ac syllabis cor docetur: quia virtus ejus intima quadam sublevatione cognoscitur. Ad quam mens plena suspenditur, vacua gravatur. Pondus enim quoddam est, quod omnem animam quam replet, levat. Incorporum lumen est, quod & interiora repleat, & repleta exteriori circumscribat. Sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit, & habere sonitum nescit. Quod enim de adventu sancti Spiritus scriptum est: Factus est repente de celo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes, & apparuerunt illis dispersa lingua quasi ignis, sedisque supra singulos eorum: per ignem quidem Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interiori fecit. Et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit; sed per hoc quod exteriori exhibuit, expressit hoc quod interiori gessit. Quia enim discipulos & zelo succensos, & verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significatione igitur admota sunt elementa, ut ignem & sonitum sentirent corpora, igne verò invisibili, & voce sine sonitu docerentur corda. Fortis ergo fuit ignis qui apparuit, sed intus qui scientiam dedit. Et cum reginæ Candacis eunuchus currui præsidens iter carperet, atque Esaiam non intelligens in manibus haberet, in corde nimirum spiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad currum. Et cum ad evocandum Petrum timentes Deum milites Cornelius direxisset, in mente proculdubio à spiritu Petrus audivit: Ecce tres viri querunt te, surge itaque, descende & vade cum eis. Spiritum enim Dei quasi quadam nobis verba dicere, est occulta vi ea quæ agenda sunt, intimare, & cor hominis ignarum, non adhibito strepitu & tarditate sermonis, peritum repente de absconditis reddere. Nam quia auditus ea quæ ad se sunt, non simul omnia dicta comprehendit, quippe qui & causas per verba, & particulatim verba per syl-

A labas percipit; visus autem noster in eo quod se dirigit, totum subito & simul apprehendit; Dei locutio ad nos intrinsecus facta videtur, potius quam audiat: quia dum semetipsum sine mora sermone insinuat, repentina luce nostræ ignorantie tenebras illustrat. Unde & Baruch Nerie filius cum requisitus exponeret, quemadmodum verba Hieremie prophetantis audisset, ait: Ex ore suo loquebatur quasi legens, & ego scribebam. Qui enim legens loquitur, aliud intendit, sed aliud verbum facit; quia quod videt dicit. Prophetæ ergo Dei quia ejus verba vident potius in corde, quam audiunt, quasi legentes loquuntur. Cum verò per Angelum voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis, aliquando rebus demonstrat, aliquando simul verbis & rebus, aliquando imaginibus cordis oculis ostendit, aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis, aliquando celestibus substantiis, aliquando terrenis; aliquando simul terrenis & celestibus. Nonnumquam verò etiam per Angelum humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoque Angelus mentis obtutibus præsentetur. Verbis namque per Angelum loquitur Deus, cum nil in imagine ostenditur, sed supernæ verba locutionis audiuntur, sicut dicitur Dominus: Pater, clarifica filium tuum, ut & filius tuus clarificet te; protinus respondetur: Clarificavi, & iterum clarificabo. Neque enim Deus, qui sine tempore vi impulsionis intima clamat, in tempore per suam substantiam illam vocem edidit, quam circumscriptam tempore per humana verba distinxit: sed nimirum de celestibus loquens, verba sua quæ ab hominibus audiri voluit, rationali creatura administrante formavit. Aliquando rebus per Angelos loquitur Deus, cum nil verbo dicitur, sed ea quæ futura sunt, assumpta de elementis imagine nunciantur: sicut Ezechiel nil verborum audiens, electri speciem in medio ignis vidit; ut videlicet dum solam speciem aspiceret, quæ essent in novissimis ventura sentiret. Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur, in qua permixtione argentum quidem clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro, nisi mediator Dei & hominum demonstrat? Qui dum semetipsum nobis ex divina atque humana natura composuit, & humanam per Deitatem clariorem reddidit, & divinam per humanitatem nostris aspectibus temperavit. Quia enim virtute divinitatis ejus tot miraculis humanitas fuffit, ex auro crevit argentum: & quod per carnem Deus cognosci potuit, quodque per carnem totaversa toleravit, quasi ex argento temperatum est aurum. Quod bene & in medio ignis ostenditur: quia incarnationis ejus mysterium sublequentis iudicii flamma comitatur. Scriptum quippe est: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. Aliquando per Angelos verbis simul & rebus loquitur Deus, cum quibusdam motibus insinuat hoc, quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in divinitatis substantia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per Angelum audivit, de quo scriptum est: Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi. Quid est enim quod post peccatum hominis in paradiso Dominus jam non stat, sed deambulat, nisi quod irruente culpa se à corde hominis motum demonstrat? Quid est quod ad auram post meridiem, nisi quod lux ferventior veritatis abscesserat, & peccatricem

Zach. 2. Esai. 66. Act. 2. ad. 3. ad. 10.

Hierem. 36. d. 1000. 17. 1. b. 1dem. 2. in Ezech. 1. b. 3. al. audire. Gen. 3. b

GR. E. K. R. I. T. O. M.

animam culpæ suæ frigora constringebant? Increpavit ergo Adam deambulans, ut cæcis mentibus nequitiam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret: quatenus peccator homo & per verba quod fecerat audiret, & per deambulationem amillo æternitatis statu, mutabilitatis suæ instantiam cerneret, & per auram fervore charitatis expulso, torporem suum animadverteret, & per declinationem solis cognosceret quoddam ad tenebras propinquaret. Aliquando imaginibus cordis oculis
 4. Gen. 28. c. ostensis per Angelos loquitur Deus, sicut Jacob ad. 16. b. subnixam cælo scalam dormiens vidit: sicut Petrus lineum reptilibus ac quadrupedibus plenum in ecstasi raptus aspexit: qui nisi incorporeis oculis hæc cerneret, in ecstasi non fuisset: sicut Paulo in visione noctis vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogavit. Aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aëre assumptis per Angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solum tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere, & non solum suscipere, sed eorum usibus etiam cibos adhibere. Nisi enim Angeli quædam nobis interna nuntiantes ad tempus ex aëre corpora fumerent, exterioribus profecto nostris obtutibus non apparent: nec cibos cum Abraham caperent, nisi propter nos solidum aliquid ex cælesti elemento gestarent. Nec mirum, quoddam illi ipsi qui suscepti sunt, modò Angeli, modò Dominus vocantur: quia Angelorum vocabulo exprimuntur qui exterius ministrabant, & appellatione Domini ostenditur qui eis interius præerat: ut per hoc præfidentis imperium, & per illud claresceret officium ministrantium. Aliquando cælestibus substantiis per Angelos loquitur Deus, sicut baptizato Domino
 5. Mat. 3. d. scriptum est, quia de nube vox sonuit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Aliquando terrenis substantiis per Angelos loquitur Deus, sicut cum Balaam corripuit, in ore asinæ humana verba formavit. Aliquando simul & terrenis & cælestibus substantiis per Angelos loquitur
 6. Exod. 3. a. Deus, sicut ad Moysen in monte cum iussionis suæ verba edidit, ignem rubumque sociavit, atque aliud superius, aliud inferius junxit. Quod tamen tunc solum agitur, cum ex ipsa aliquod conjunctione signatur. Nam per succensum rubum Moysen alloquens, quid aliud ostendit, nisi quoddam ejus populi ductor fieret, qui & legis flammam perciperet, & tamen peccati spinam nequaquam vitaret? vel quoddam ex illo populo exiret, qui in igne Deitatis carnis nostra dolores quasi rubi spinas susciperet, & inconsumentam humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa divinitatis flamma servaret? Nonnumquam verò humanis cordibus etiam per Angelos Deus, secreta eorum præsentia, virtutem suæ aspirationis
 7. Zach. 1. b. infundit. Unde & Zacharias ait: *Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me.* Dum ad se quidem, sed in se tamen loqui Angelum dicit, liquidò ostendit, quoddam is qui ad ipsum verba faceret, per corpoream speciem extra non esset. Unde & paulò post subdidit: *Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur.* Sæpe enim non exterius apparent, sed sicut sunt angelici spiritus, voluntatem Dei Prophetarum sensibus innotescunt, atque eos ad sublimia sublevant, & quæque in rebus futura sunt, in causis originalibus præsentia demonstrant. Humanum namque cor ipso carnis corruptibilis pondere gravatum, hanc ipsam corpulentiam suam quasi obicem sustinens, interna non penetrat, & grave exterius jacet; quia levantem manum interius non habet. Unde sic, sicut dictum est, ut Prophetarum sensibus ipsa ut est subtilitas angelicæ virtutis appareat, eorumque mens quò subtili spiritu tangitur, levetur; & non jam pigra torpensque in imis jaceat, sed repleta intimis afflatur, ad superna conscendat, atque inde quasi de quodam retrum vertice, quæ in-

fra se ventura sunt, videat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ verbis Angeli designatum nomine vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum sanctum putet, si textum Scripturæ sacræ considerat, quod sentit velociter emendat, quæ nunquam Patrem, nunquam Spiritum sanctum, & non nisi per incarnationis suæ prædicationem Filium Angelum vocat. Unde & in ejusdem Zachariæ verbis aperte ostenditur, quoddam in illo verè Angelus, id est, creatura loqueretur, cum diceretur: *Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur.* Statimque subiungitur: *Et alius Angelus egrediebatur in occursum ejus, & dixit ad eum: Loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem.* Non est itaque Deus Angelus qui mittitur, cui verba ab Angelo, quæ dicere debeat, jubentur. Sed quia in conspectu conditoris angelica ministeria ordinata, graduum positione distincta sunt, ut & pro communi felicitate beatitudinis opificem suum simul videntes gaudeant, & tamen pro dispositione dignitatis aliis alijs subministrant, ad Prophetam Angelus Angelum mittit, & quem secum de Deo gaudere communiter conspiciat, & docet, & dirigit: quia eum & per superiorem scientiam virtute cognitionis, & per præstantiorem gratiam culmine potestatis excedit. Hæc igitur dicta sunt, ut quibus modis loquatur Deus hominibus demonstraretur. Cum verò beato Job respondisse Dominus de turbine dicitur, utrum per semetipsum, an ei per Angelum sit locutus, ambigitur. Potuerunt quippe per Angelum commotiones aëris fieri, & hæc ei quæ subiecta sunt, per eum verba mandari. Rursumque potuit & exterius Angelus in turbine aërem excutere, & tamen interius per semetipsum Dominus vim suæ sententiæ cordi ejus sine verbis insonare; ut credatur quoddam dicta Dominica quæ sequuntur, ipse jam per verba protulit, qui repletus Deo, hæc sine verbis audivit.

Quod arrogantes Deus se nescire dicit, cum improbat.

CAPUT III.

ITATQUE dicitur: *[Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?]* Sicut & superiori parte jam diximus, prima exprobratio est talis interrogatio, qua dicitur: *[Quis est iste?]* Eliu enim arroganter locutus fuerat. Et, quis est iste, non dicimus, nisi de eo utique quem nescimus. Scire autem Dei, approbare est: nescire, reprobare. Unde quibusdam quos reprobat, dicit: *Nescio vos unde sitis; discedite a me omnes operarii iniquitatis.* Quid est ergo de hoc arrogante requirere, *Quis est iste?* nisi aperte dicere, Ego arrogantes nescio, id est, eorum vitam in sapientia meæ arce non approbo: Quia dum laudibus humanis instantur, à vera gloria æternæ retributionis inanesunt. In eo verò quod ait, *[sententias,]* & non addidit quales, bonas utique accipimus: quas quidem imperitis asserit sermonibus involutas, quia cum verbis jactantia fuerant prolata. Imperitiæ quippe vitium est, rectum non rectè sapere, id est, cæleste donum ad appetitum terrenæ laudis inclinare. Sicut enim sepe contingit, ut & bona malè, & mala bene proferantur; ita Eliu arrogans recta non rectè protulit, quia humiles in Dei defensione sententias non humiliter dixit. Unde & eorum, qui intra catholicam Ecclesiam inani gloriæ student, non immeritò typum tenet: qui dum se præ ceteris peritos credunt, divino judicio de imperitiâ redarguuntur; quia sicut Apostolus ait: *Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oportet eum scire.* Quia enim prima stultitia Angeli, elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis, humilitas suæ estimationis. Quam quisquis vel magna sapiendo deserit, ea
 E e e iij

Zach. 1. b.
 3. Dio. nys. de calhier. c. 6. 7. 8.

Luc. 13. f.

1. Cor. 8. a.

ipso vehementer desipit, quod semetipsum nescit. Unde Eliu & sententias protulit, & imperitis sermonibus involutas: quia & de Deo rectum quod diceret noverat, & tamen de semetipso dicta illius elatio stulta infatuabat. Hoc itaque despecto, ad erudiendum Job verba vertuntur, ac dicitur.

Quod res perfecta virtutis sit non esse castum tantum corpore, sed etiam mente.

CAPUT IV.

Accinge sicut vir lumbos tuos. Scriptura sacra viros vocare consuevit, qui nimirum vias Domini fortibus & non dissolutis gressibus sequuntur. Unde per Psalmistam dicitur: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Unde Paulus ait: Remissas manus & dissoluta genua erigite. Unde & sapientia in Proverbiis dicit: O viri, ad vos clamito. Ac si aperte diceret: Ego non feminis, sed viris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea verba percipere nequaquam possunt. Lumbos vero accingere, est vel in opere luxuriam, vel in cogitatione refranare. Delectatio namque carnis in lumbis est. Unde & sanctis pradicatoribus dicitur: Sicut lumbi vestri praeincti, & lucerna ardent. Per lumbos enim luxuria, per lucernas autem bonorum operum claritas designatur. Jubentur ergo lumbos accingere, & lucernas tenere. Ac si aperte audiant: Prius in vobismetipsis luxuriam restringite, & tunc de vobis aliis bonorum operum exempla monstrate. Sed cum beatum Job tanta praeditum castitate noverimus, cur ei post tot flagella dicitur: [Accinge sicut vir lumbos tuos:] id est, sicut fortis restringe luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis, qua castitatem corrumpimus; alia vero luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: [Accinge sicut vir lumbos tuos:] ut qui prius laudavit corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis: ne de patientia, vel castitate superbiens, tanto pejus intus ante Dei oculos luxuriosus existeret, quanto magis ante oculos hominum & patiens & castus apparet. Unde bene per Moysen dicitur: Circumcidite praputia cordis vestri; id est, postquam luxuriam a carne extinguitis, etiam superflua cogitationum resecate. Sequitur.

Quibus modis Deus hominem interroget.

CAPUT V.

Interrogabo te, & responde mihi. Tribus modis Inos conditor noster interrogare consuevit, cum aut flagelli distractione nos percutit, & quanta nobis infir, vel desit patientia ostendit: aut quaedam quae nolumus praecipit, & nostram nobis obedientiam, vel inobedientiam patefacit: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensuram humilitatis nostrae innotescit. Flagello namque interrogat, cum mentem bene sibi per tranquillitatem subditam, afflictionibus pulsat, sicut idem Job & laudatur attestatione iudicis, & tamen ictibus conciditur percussoris, ut ejus patientia tanto verius claresceret, quanto inquisita durius fuisset. Praecipiendo autem dura nos interrogat: sicut Abraham terram suam jubetur egredi, & pergere quod nesciebat: in montem unicum filium ducere, & quem ad consolationem senex acceperat, immolare. Cui nimirum ad interrogationem bene respondentem, id est, ad iussionem obedientem dicitur: Nunc Tentat vos Dominus Deus vester, ut scias si diligitis eum. Tentate quippe Dei, est magnis nos iussionibus interrogare. Scire quoque ejus, est nostram obedientiam nosse noscendere. Aperiendo vero nobis quaedam, atque claudendo quaedam, nos interrogat Deus, sicut per Psalmistam dicitur: Palpebra

A ejus interrogant filios hominum. Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi ejus judicia accipimus? Quae juxta aliquid clauduntur hominibus, & juxta aliquid referantur, ut homines qui se nesciunt, sibi-metipsis innotescant: quatenus dum quaedam intelligendo comprehendunt, quaedam vero cognoscere omnino non possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos divina judicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra paradisi, post ascensum tertij caeli, post supernae locutionis mysteria, adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. Et rursum: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolorum. Et rursum: Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est. Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus recte respondit: qui & superna secreta attingit, & tamen in humilitate cordis humiliter stetit. Qui rursum cum fecerat. Dei judicia de repulsionem Judaeorum, & Gentium vocatione discuteret, atque ad ea pervenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinavit, dicens: O altitudo arborum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viae ejus. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Ecce enim absconditis mysteriis quasi clausis palpebris inquisitus placita ac recta respondit, qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intrinsecam ad interiora non valuit, per confessionem ante januas humilis stetit; & quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudavit. Unde nunc quoque beatus Job post interrogationem verberis, discutitur interrogatione sermonis, ut quae sunt superna consideret; quae dum minimè comprehendit, ad semetipsum redeat, & quam sit juxta nihilum in supernorum comparatione, cognoscat. Audiatur itaque: [Interrogabo te, & responde mihi.] Ac si apertius dicatur: Verbis meis ad sublimia consideranda te excito, & dum ea quae super te sunt, nescire te perspicias, tibimetipsi te notiozem reddo. Tunc enim mihi verè respondes, si quae ignoras intelligis. Sequitur.

Quod fundator mundi sit Deus, & mensuram & lineas super eum ponat, cum dividens singulis prout vult, constituit ut non pro suo mun, sed secundum mensuram donationis ejus quisque proficiat.

CAPUT VI.

Vbi eras quando ponebam fundamenta terre? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis possit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatae sunt? Ecce omnia quasi de mundi origine, narratione historica contextuntur. Repente vero subjungitur quod non de mundi, sed de Ecclesiae dictum conditione videatur. Nam dicitur: [Aut quis dimisit lapidem angularem ejus?] Per hoc enim quod non in mundi origine factum est, & illud superius ostenditur, quia de mundi origine dictum non est. Idcirco namque rebus planis ac patentibus obscura quaedam ad dissona permiscetur, ut per hoc quod ab intellectu littera discrepat, & illud inquiratur mystice quod dictum juxta litteram sonat. Namque sicut aliis apertis rebus alia clausa cognoscimus; ita aliis clausis compellimur & illa altiori intellectu pulsare, quae aperta credebamus. Dicat ergo: [Vbi eras quando ponebam fundamenta terre.] In Scriptura sacra quid aliud fundamenta, quam praedicatores accipimus?

Handwritten notes in red ink: 'ORIGENIUS' and 'TOMI'.

Vertical marginal notes in red ink: 'al. laudis appetitum Sup. lib. 13. c. 6. infra lib. 32. c. 11. Luc. 12. c. Deut. 10. d'.

Vertical marginal notes in red ink: 'B' and 'D'.

Vertical marginal notes in red ink: 'Philip. 1. Cor. 11. 1. Cor. 3. b' and 'Rom. 1. d'.

Quos dum primos Dominus in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricae structura surrexit, Unde & sacerdos cum tabernaculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore iubetur: quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens pontifex noster, dum fortes in ipso exordio praedicatores exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portavit. Sancti itaque Apostoli & pro prima ostensione ornamentis lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate aedificij in solo fundamenta. Unde David Propheta cum sanctam Ecclesiam in sublimibus Apostolorum mentibus poni aedificarique conspiceret: *Fundamenta eius, inquit, in montibus sanctis.* Cum vero in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per cuius divinitatis potentiam, nutantia infirmitatis nostrae corda solidantur. De quo & Paulus ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus.* Ipse quippe fundamentum fundamentorum est: quia & origo est inchoantium, & constantia robustorum. Quia igitur fundamenta nostra sunt hi, qui iniquitatum nostrarum pondera portaverunt: ne beatus Job in superbia de virtutum suarum potentia sublevetur, in ipsa Dominici prima parte sermonis de sanctorum praedicatorum commemoratione discutitur: ut quando illos admirabiles venire conspiceret, tanto in eorum comparatione de se vilis aestimaret. Quod idcirco a Domino jam quasi praeteritum describitur: quia quidquid foris futurum est in opere, intus jam factum est in praedestinatione. Dicitur itaque ei: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terrae?* Ac si aperte diceretur: Virtutem foris considera, meque eorum ante saecula auctorem pensa: & cum eos, quos in tempore condidi, mirabiles suspicis, perpende quantum mihi subdi debeas, quem auctorem mirabilium sine tempore esse cognoscis. Sequitur: *[Indica mihi si habes intelligentiam, quis posuit mensuras eius, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?]* Mensurarum lineae in terrarum partitione tenduntur, ut dimensionis aequitas ex ipsa linearum tensione teneatur. In carne autem Dominus ad Ecclesiam veniens, mensuras terrae lineis mensus est: quia fines Ecclesiae occulti iudicii subtilitate distinxit. Hujus terrae occultae mensurae, vel lineae tendebantur, quando praedicatores sancti agente Spiritu in alias partes mundi vocabantur, ut irent; ab aliis vero partibus arcebantur, ne accederent. Paulus namque Apostolus cum Macedoniae praedicare negligeret, per visum illi apparuit vir Macedo, qui diceret: *Transiens in Macedoniae adiuvanos.* At contra, sicut scriptum est: *Tentabant Apostoli ire in Asiam, & non permisit eos Spiritus Iesu.* Dum ergo praedicatores sancti & vocantur ad Macedoniae, & ab Asia prohibentur; ista occultarum mensurarum linea illic ducta est, hinc reducta. Illic tenditur, ut Macedonia intra sanctae Ecclesiae spatia colligatur: hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant: quibus juxta meritum suum perditis, jam nunc Asia intra mensuras Ecclesiae Deo largiente suscepta est. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi: extra has omnes reprobi, etiam si intra fidei limitem esse videantur. Unde & in Apocalypsi scriptum est: *Atrium quod foris templum est, ecce foras; & ne metiaris illud.* Quid enim aliud atrium, quam latitudinem significat vitae praesentis? Et recte foris templum sunt, qui per atrium designantur: atque ideo metiendi non sunt, quia angusta est porta quae ducit ad vitam: & latitudo vitae pravorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Iste spiritalis lineae occulto iudicio tendebantur, quando cuidam dicenti: *Magister, sequar te quocumque ieris;* eju-

dem magistri voce responsum est: *Vulpes foveas habent, & volucres calinidas: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Iste mensurae & lineae tendebantur, cum cuidam diceret: *Domine, per-mitte me primum ire sepelire patrem meum;* ejusdem magistri voce responsum est: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, annuncia regnum Dei.* Ecce alius secuturum se promittit, & repellitur: alius relaxandum se postulat, & retinetur. Unde hoc, nisi quia super occulta cordis spatia supernorum iudiciorum lineae tendebantur, ut & hunc intus incomprehensibiles mensurae constringerent, & ille foris non injuste remaneret? Sed cum nullus nesciat, quia Deus has occultorum iudiciorum lineas tendat, cur ad Job dicitur: *[Indica mihi si habes intelligentiam, quis posuit mensuras eius, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?]* An idcirco requiritur, ut quod nosse, sed tamen praetermittere poterat, memoretur; quatenus pondus secretorum Dei sollicitius penset: * dispensationem videlicet hominis non in humanis viribus, sed in manu consistere conditoris: ut dum considerat invisibiliter ista quis agat, suae virtuti nihil tribuat; nec jam de se audeat aliquid, cum Dei iudicia occulta formidat: sed perpendens desuper mensuras & lineas incomprehensibiliter tensas, tanto magis in humilitate formidinis consistat, quanto magis pendere videt omnia in potestate mentis. Sequitur: *[Super quo bases illius solidatae sunt?]* Quid aliud hujus terrae bases, quam sanctae Ecclesiae doctores accipimus? In basibus quippe columnarum, in columnis autem totius fabricae pondus erigitur. Non ergo immerito doctores sancti basium nomine designantur: quia dum recta praedicant, & praedicationi suae vivendo concordant, omne pondus Ecclesiae fixa morum suorum gravitate sustentant; asperas ab infidelibus tentationes ferunt: & quaeque in praecipis Dei velut difficultia a fidelibus formidantur, exemplis operum facilia ostendunt. Unde & bene cum in typo Ecclesiae tabernaculum figeretur, ad Moysen dicitur: *Facies columnas quatuor, & bases earum vesties argento.* In argento enim quid aliud quam claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum sepsulum.* Bases ergo argento vestitae quatuor columnas tabernaculi sustentant, quia praedicatores Ecclesiae divino eloquio decorati, ut * cunctis se exemplum praebant, quatuor Evangelistarum, dicta & ore & operibus portant. Possunt per bases etiam Prophetae signari: qui dum primi aperte de Dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos conspiciamus a fundamento consurgere, & superpositae fabricae pondera sustinere. Unde ad Moysen rursum Dominus, cum tabernaculi tabulas erigi praecipit, fundi earum bases argenteas jubet. Quid enim per tabulas, nisi Apostoli extensa in mundum praedicatione dilatati: quid per bases argenteas, nisi Prophetarum signantur? qui superimpositas tabulas ipsi firmi ac firmes sustinent; quia Apostolorum vita dum eorum praedicatione instruitur, eorum & auctoritate solidatur. Unde & conjuncte binae bases singulis tabulis supponuntur: quia dum Prophetarum sancti in verbis suis de mediatoris incarnatione concordant, subsequentes praedicatores Ecclesiae indubitanter edificat: & cum a semetipsis non discrepant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus Prophetarum signantur, ut ex argento fundi debeant precipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur: sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta ante mediatoris adventum, quia in usu spiritalis intelligentiae non erant, dum conspici praesentibus non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam mediator veniens, ea ante oculos nostros incarnationis suae manu teruit, quidquid

Exod. 25. c

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

Luc. 9. 8

al. dispositio-nem

Exod. 25. f

1. Cor. 3. b

al. in

Exod. 25. e

in eis lucis latebat, inclaruit: sensulque patrum
 precedentium in usum dedit, quia verba rebus ex-
 posuit. Sive itaque Prophetas, seu doctores extre-
 mis temporibus subseqentes, basium appellatione
 significet, dicat: [*Super quo bases illius solidate
 sunt?*] subaudis, nisi super me, qui cuncta mira-
 biliter teneo, & bonis exterioribus intus principa-
 liter originem præsto. Qui enim sibi quod bonum
 est tribuit, solida basis non est: quia dum funda-
 mento non innititur, ipso suo pondere in ima præ-
 cipitatur. Sed cum tam multa de sanctæ Ecclesiæ
 constructione referantur, audire mens appetit, ini-
 micæ nationes qua virtute conjunctæ sint, id est,
 diversa hujus domus ædificia qua sibi arte concor-
 dent. Sequitur: [*Aut quis dimisit lapidem angula-
 rem ejus?*] Jam per divinam gratiam omnibus li-
 quet, quem Scriptura sacra angularem lapidem
 vocet: illum profectò, qui dum in se hinc Judæi-
 cum, illinc Gentilem populum suscipit, in una Ec-
 clesiæ fabrica quasi duos parietes jungit, illum de
 Ephes. 2. *quo scriptum est: Fecit utraque unum.* Qui angula-
 rem se lapidem non solum in inferioribus, sed & in
 supernis exhibuit: quia & in terra plebi Israëlita
 nationes gentium, & utramque simul Angelis in
 Luc. 2. *caelo sociavit. Eo quippe nato clamaverunt Angeli:*
In terra pax hominibus bone voluntatis. In ortu enim
 Regis nequaquam pro magno offerrent hominibus
 pacis gaudia, si discordiam non haberent. De hoc
 Ps. 117. *lapide per Prophetam dicitur: Lapidem quem repro-
 baverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.*
 Hujus lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem
 Matth. 1. *Matthæus dum quaterdenas generationes describe-
 ret, secundò numeravit. Quem enim fini secundæ,
 ipsum rursus initio tertie generationis inseruit. Ip-
 se namque in Babyloniam cum Israëlita plebe mi-
 gratus est: qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro
 utriusque parietis latere non immeritò secundò nu-
 meratur. Cujus migrationis flexu angularem lapi-
 dem designat. Ubi enim ordo à rectitudine desecti-
 tur, ut eat in diversum, tamquam angulum facit.
 Rectè ergo numerari bis potuit; quia per utrumque
 parietem quasi duo in se latera ostendit: unde & ejus
 bene imaginem tenuit, qui in Judæa ortus, Genti-
 litatem colligens, quasi ab Hierosolymis Babylo-
 niam venit, atque hanc in semetipso fidei fabricam
 prius discordiæ studio scissam, arte charitatis inte-
 xuit. Sed hæc quæ de significatione sanctæ Ecclesiæ
 dicta sunt, placet ut brevitate replicatione morali-
 ter differantur. Dignum namque est, ut per ea quæ
 beato Job dici cognoscimus, ad corda nostra re-
 vocemur: quia verba Dei tunc mens verius intelli-
 git, cum in eis semetipsam quærit. Ecce enim dici-
 tur: [*Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?*]
 Si peccatoris animus pulvis est, qui in superficie at-
 tollitur, & tentationis aurâ raptatur; unde scrip-
 tum est: *Non sic impij, non sic: sed tamquam pulvis,
 quem projicit ventus à facie terræ: nil obstat terram
 intelligi animam justi, de qua scriptum est: Terra
 enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & ge-
 nerans herbam, opportunam illis à quibus colitur, ac-
 cipit benedictionem.* Sed hujus terræ fundamentum
 fides est. Hujus terræ fundamentum jacitur, quan-
 do in occultis cordis prima soliditatis causa divinus
 timor inspiratur. Ille necdum credit æterna quæ au-
 dit: huic cum fides datur, sed ædificium subsequen-
 tis operis jam fundamentum ponitur. Ille æterna
 jam credit, nec tamen metuit, venturi judicij ter-
 rorem despicit, peccatis se carnis & spiritus auden-
 ter involvit: huic repente cum futurorum timor in-
 funditur, ut bonæ vitæ surgat ædificium, jam fun-
 damenta construuntur. Posito itaque prosperæ for-
 midinis fundamento, cum virtutum fabrica in altum
 ducitur, necesse est ut unusquisque proficiens vires
 suas cautè metiatur: ut cum divina constructione
 magnus esse jam cœperit, semetipsum respiciat sine*

A
 cessatione quod fuit: quatenus attendens humiliter
 quod per meritum inventus est, nequaquam sibi
 arroget quod per gratiam factus est. Unde & nunc
 beatus Job per supernam vocem ad semetipsum re-
 ducitur: & ne de virtutibus gloriari audeat, de an-
 teaçta vita memoratur, eique dicitur: [*Vbi eras
 quando ponebam fundamenta terræ?*] Ac si iustifi-
 cato peccatori aperte Veritas dicat: Virtutes à me
 acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo
 munere extolli. Recole ubi te inveni, quando meo
 timore prima in te fundamenta virtutum posui. Re-
 cole ubi te inveni, quando meo te timore solidavi.
 Ut ergo ego in te non destruum quod construxi, ipse
 non cesses considerare quod reperi. Quem enim
 veritas nisi aut in flagitiis, aut in excessibus invenit?
 Sed post hæc bene possumus servare quod sumus,
 si numquam negligimus pensare quod fuimus. Non-
 numquam tamen clandestina elatio etiam sollicitis
 cordibus subrepere solet: ut bonorum cogitatio li-
 cet subtilis sit ac pressa, cum valde in virtutibus cres-
 cit, oblita infirmitatis propriæ, nequaquam ad me-
 moriam revocet quid in vitis fuerit. Unde & omni-
 potens Deus, quia augeri infirmitatem etiam de re-
 mediis salutis conspicit, mensuram ipsis nostris pro-
 fectibus imponit: ut habeamus quædam virtutum
 bona quæ numquam quæsimus, & quæramus quæ-
 dam, nec tamen habere valeamus: quatenus mens
 nostra dum hæc non potest habere quæ appetit, &
 illa se intelligat de semetipso non habere quæ habet:
 & per ea quæ adsunt, considerentur illa quæ de-
 sunt: & per ea quæ utiliter desunt, serventur humiliter
 bona quæ adsunt. Unde & rectè pro hujus terræ,
 id est, justæ animæ dispensatione subjungitur: [*In-
 dica mihi si habes intelligentiam: quis posuit mensuras
 ejus, si nosti? vel quis retendit super eam lineam?*]
 Quis enim nisi conditor noster hujus terræ mensuras
 ponit? Qui interni judicij secreto moderamine, 1. Cor.
 alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij
 plenam fidem, alij gratiam sanctorum, alij opera-
 tionem virtutum, alij prophetiam, alij discretio-
 nem spirituum, alij genera linguarum, alij inter-
 pretationem sermonum tribuit: quatenus in uno
 eodemque spiritu iste verbo sapientiæ polleat, nec
 tamen sermone scientiæ, id est doctrinæ falsiatur;
 quia sentire atque invenire sufficit etiam quod per
 discendi studium non apprehendit: ille sermone
 scientiæ fulgeat, nec tamen in verbo sapientiæ con-
 valeat; quia & explere sufficit quantum didicit,
 & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile ali-
 quid non assurgit. Ille per fidem elementis imperat,
 nec tamen per sanctorum gratiam infirmitates cor-
 porum curat: ille orationis ope morbos subtrahit,
 nec tamen arcenti terræ verbo pluvias reddit. Ille
 operatione virtutum ad presentem vitam etiam
 mortuos revocat, & tamen prophetiæ gratiam non
 habens, quæ sibi ventura sunt ignorat: ille ventu-
 ra quæque velut presentia attendit, & tamen in
 nulla signorum operatione se exerit. Ille per discre-
 tionem spirituum in factis subtiliter mentes conspi-
 cit, sed tamen diversi generis linguas nescit: ille di-
 versi generis linguas examinat, sed tamen in rebus
 E
 similibus dissimilia corda non pensat. Alius in una
 lingua, quam novit, sermonum pondera interpre-
 tando prudenter discit; & tamen reliquis bonis
 quæ non habet, patienter caret. Sic itaque creator
 noster atque dispositor cuncta moderatur: ut qui
 extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex
 virtute quam non habet. Sic cuncta moderatur, ut
 cum per impensam gratiam unumquemque suble-
 vat, etiam per disparem alteri alterum subdat, &
 meliorem quisque dono alio eum qui sibi subjecit,
 attendat: ac licet se præire & aliis sentiat, eidem
 tamen quem superat, se in aliis postponat. Sic
 cuncta moderatur, ut dum singula quæque sunt
 omnium, interposita quadam charitatis necessitudi-
 dine

dine fiant omnia singulorum : & unusquisque sic
quod non accepit, in altero possideat, ut ipse al-
teri possidendum quod accepit, humiliter impendat.
Hinc enim per Petrum dicitur : *Unusquisque si-
cut accepit gratiam, in alterutrum illam admini-
strans, sicut boni dispensatores multiformis gratia
Dei.* Tunc namque bene multiformis Dei gratia
dispensatur, quando acceptum donum & eius qui
hoc non habet creditur, quando propter eum, cui
impenditur, sibi datum putatur. Hinc per Paulum
dicitur : *Per charitatem servite invicem.* Tunc enim
nos charitas à jugo culpæ liberis reddit, cum vic-
tissim nos nostro per amorem servitio subjicit : cum
& aliena bona nostra credimus, & nostra aliis
quasi sua offerentes exhibemus. Hinc rursus per
Paulum dicitur : *Nam & corpus non est unum mem-
brum, sed multa. Si dixerit pes : Quoniam non sum
manus, non sum de corpore : num ideo non est de
corpore ? Et si dixerit auris : quoniam non sum oculus,
non sum de corpore : num ideo non est de corpore.
Si totum corpus oculus, ubi auditus ? si totum
auditus, ubi odoratus ? Et paulò post : Quod si es-
sent omnia unum membrum, ubi corpus ? Nunc au-
tem multa quidem membra, unum vero corpus. Quid
enim sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis corpus
est ? In qua alius alta videndo oculus, alius recta
operando manus, alius ad injuncta discurrendo pes,
alius præceptorum vocem intelligendo auris, alius
malorum foetorem, bonorumque fragrantiam dis-
cernendo naris est. Qui corporalium more mem-
brorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt,
unum de semetipsis omnibus corpus reddunt : &
cum diversa in charitate peragunt, diversum esse
prohibent ubi continentur. Si autem unum quid
cuncti agerent, corpus utique quod ex multis con-
tinetur, non essent : quia videlicet multipliciter
compactum non existeret, si hoc concors membro-
rum diversitas non teneret. Quia ergo sanctis mem-
bris Ecclesiæ virtutum dona Dominus dividit, terræ
mensuras ponit. Unde iterum Paulus dicit : *Vnicui-
que sicut Deus divisit mensuram fidei.* Et rursus :
*Ex quo totum corpus compactum & connexum per
omnem juncturam subministratōis, secundum ope-
rationem in mensuram uniuscujusque membri, aug-
mentum corporis facit in adificationem sui in charitate.*
Sed cum miro consilio auctor ac dispositor noster
huic illa largitur, quæ alij denegat, alij hæc denegat
quæ isti largitur ; mensuras sibi positas egredi
nititur, quisquis posse plus quam accepit conatur ;
vbi forte is cui tantummodo datum est præceptorum
occulca differere, tenet etiam miraculis coruscare :
aut is quem supernæ virtutis donum ad sola miracula
robotat, etiam divinæ legis pendere occulca contendat.
In præcipio enim pedem porrigit, qui mensurarum
suarum limitem non attendit. Et plerumque amittit
& quod poterat, qui audacter ea ad quæ per-
tingere non valet, arripere festinat. Nam & mem-
brorum nostrorum tunc bene ministeriis utimur, cum
sua eis officia distinctè servamus. Lucem quippe
oculis cernimus, vocem verò auribus audimus. Si
quis autem mutato ordine voci oculos, luci aures
accommodet ; huic incassum utraque patent. Si
quis odores velit ore discernere, saporis nare
gustare ; utriusque sensus sibi ministerium, quia
pervertit, interimit. Dum enim propriis hæc
usibus non aptantur, & sua officia deserunt,
& ad extranea non assurgunt. Bene itaque David
propheta intra acceptas ex divina largitate mensuras
pedem cordis præserat, cum dicebat : *Neque
ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.*
Super se quippe in mirabilibus ambularet, si
apparere magnis ultra quam poterat quæreret.
Super se namque in mirabilibus attolitur, qui &
in his ad quæ non sufficit, videri*

S. Greg. Tom. I.

idoneus conatur. Bene intra has mensuras etiam
in ipsa Paulus prædicationis suæ se latitudine coarctabat,
cum diceret : *Non enim audeo aliquid lo-*
qui eorum, quæ per me non efficit Christus. Tunc
autem rectè accepta mensura servatur, cum ante-
posita oculis virorum spiritualium vita respicitur.
Unde & sequitur : [*Vel quis tendit super eam
lineam ?*] Super hanc enim terram linea tenditur,
quando electæ unicuique animæ ad sumendam vi-
vendi regulam, patrum præcedentium exempla
monstrantur : ut ex illorum vita consideret, quid
in suis actibus servet : quatenus respecto iusti limi-
tis tramite, nec infra minima negligens deficiat,
nec ultra maxima superbiens tendat, nec minùs co-
netur explere quam sufficit, nec plus arripiat quam
accepit : ne aut ad mensuram quam debet, non per-
veniat, aut eandem mensuram deserens, extra limi-
tem cadat. Angusta quippe porta est quæ ducit ad
vitam : & ille hanc ingreditur, qui in cunctis quæ
agit, discretionis subtilitate propter hanc sollicitè
coarctatur. Nam qui per voluntates proprias secura
mente se dilatat, angustæ sibi portæ aditum dam-
nat. Ut ergo hujus terræ mensura servetur, super
eam divinitus linea tenditur : quia ut nostra opera,
vel minora proficiant, vel majora moderentur, per
sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum vita ex-
panditur : & quid nobis quantumque agendum sit,
ostensa illorum discretionem definitur. Ecce aliquis
vel damna rerum, vel afflictionem corporis metuens,
minas terrenæ potentia pertimescit, & contra vim
resistentium veritatem defendere non præsumit.
Hunc Petrus quia in timore angustum respicit,
ostensa exemplorum suorum linea ad virtutis
latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus à
principibus populi, cum idcirco se relaxari con-
spiceret, ut à prædicatione cessaret ; cum prohiberetur
loqui in posterum, nequaquam saltem in præsens
cessit. Nam respondens proprius, dixit : *Obedire
oportet Deo magis quam hominibus.* Et rursus :
*Non enim possumus quæ vidimus & audivimus
non loqui.* At ille dudum debilis, & præsentia
damna formidans, dum exempla tantæ fortitudinis
contemplatur, in auctoritate verbi jam Petri lineam
sequitur : jam nil adversitatis metuit, jam resistentes
Deo potestates sæculi etiam cum corporis laceratione
contemnit. Sed tamen tantò vires perseque-
ntium patiendo fortiter destruit, quanto inter
adversa nullis terroribus cedit. Alius plerumque & in
his etiam quæ inter fideles postus senserit, se ceteris
præponit, sua magis consilia eligit, & sibi potius
quam aliis credit. Hic nimirum dum injustis
objectionibus non cedens, in virtute se exerit, etiam
recta aliorum consilia non recipiens, pedem extra
limitem tendit. Hunc Petrus intra mensuræ lineam
revocat, qui postquam libertate vocis auctoritatem
principum preffit, per humilitatem cordis de non
circumcidendis Gentibus Pauli consilium audivit.
Sic enim semetipsum contra adversarios ex auctori-
tate curabat erigere, ut tamen sibimetipsi non crederet
in his, quæ non rectè sentiret : ut & libertate
fortitudinis tumentes potestates excederet, & humi-
litate mansuetudinis obedientiam in recto consilio
etiam minoribus fratribus exhiberet : & modò
per semetipsum aliis, & modò sibimetipsi cum aliis
obviaret. In factis igitur Petri quædam ante oculos
nostros auctoritatis & humilitatis linea tenditur,
ne mens nostra aut per timorem ad mensuram non
perveniat, aut per tumorem limitem excedat. Dic-
tum est quomodo linea tenditur, ne per alterius
actionis formidinem, ad alterius causæ vitium tran-
seat : dicatur nunc quemadmodum in una eademque
virtute discretionis lineam deserimus, si hanc &
aliquando agere, & aliquando postponere
nesciamus. Non enim res eadem semper est virtus.

Fff

quia per momenta temporum sepe merita mutantur actionum. Unde fit, ut cum quid bene agimus, plerumque melius ab ejus actione cessemus: & laudabilius ad tempus deserat, quod in suo tempore laudabiliter mens tenebat. Nam si pro nostris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus, majora laborum mala proximis imminet; necessariò nos virtutum augmenta seponimus, ne infirmioribus proximis fidei detrimenta generemus: ne tantò jam quod agimus, virtus non sit, quantò per occasionem sui, in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit. Quam discretionis lineam bene ante intuētium oculos Paulus tetendit: qui & Gentiles ad libertatem fidei venientes circumcidi prohibuit, & tamen Lystris atque Iconium transiens, ipse Timotheum, qui Gentili patre editus fuerat, circumcidit. Videns enim, quòd nisi se mandata litteræ servare ostenderet, Judæorum rabiem etiam in his qui sibi tunc comites aderant, excitaret, assertionis suæ vim postposuit: & sine damno fidei se suosque comites à persecutionis immanitate custodivit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit: sed ad fidei retorsit ministerium, quod quasi non fideliter fecit. Plerumque enim virtus cum indiscretè tenetur, amittitur: cumque discretè intermittitur, plus tenetur. Nec mirum si incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio namque arcus distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur. Qui si otium relaxationis non accipit, ferendi virtutem ipso usū tensionis perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus, cum per discretionem præmittitur, reservatur: ut tantò post vitia valenter feriat, quantò à percussione interim prudenter cessat. Subtili igitur discretionem super hanc terram linea tenditur, quando ostensis unicuique animæ exemplis præcedentium patrum, & utiliter ad operationem virtus accenditur, & nonnumquam utilius temperatur. Sed cum parumper ab opere zeli fortitudo seponitur, alta consideratione opus est, ne fortasse nequaquam communis boni consilio, sed timore proprio, vel cuiuslibet ambitionis studio à virtutis exercitatione cessetur. Quod nimirum cum agitur, jam non dispensationi, sed culpæ servitur. Unde curandum sollicitè est, ut cum quis susceptum negotium cum virtutis cessatione dispensat, semetipsum prius in radice cordis inspicat: ne sibi per hoc aliquid avarus appetat, sibi per hoc soli timidus pateat: & eò fiat pravum quod in opere sequitur, quòd non ex recta cogitationis intentione generatur. Unde bene in Evangelio Veritas dicit: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebratum erit. Quid enim per oculum exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio? quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contempletur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebratum erit: quia cum perfecta intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebra sint. Si lumen quod in te est, tenebra sunt, ipse tenebra quanta erunt? quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione suscipimus: quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse etiam cum**

A agimus non ignoramus? Et si ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: quæ cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretionem perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est. ut nil temporale in his quæ agit appetat, totam se in soliditate æternitatis figuret: ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente solvatur. Unde hinc quoque aptè subjungitur: [*Super quo bases illius solidatæ sunt?*] Bases quippe uniuscujusque sunt animæ, intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus*: tunc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostræ in Christo roborantur. In casum verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipse in * fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectunt, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantoque graviora ruina super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cum æternæ vitæ præmia non intendunt, quò plus se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundius cadunt. Non ergo pensandum est bases quid sustinent, sed ubi sustententur: quia profectò humana tota divinitus perferuntur, non solum quæ faciunt, sed quod in operibus quærunt. Unde cum districtum iudicem Paulus describeret, atque actionum bona narraret, dicens: *Qui reddet unicuique secundum opera ejus: his quidem secundum patientiam boni operis, gloriam & incorruptionem*: quia nominatà boni operis patientiæ, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat, subtiliter illico ubi bases ejusdem fabricæ consisterent exquisivit, dicens: *Gloriam & honorem & incorruptionem quærentibus, vitam æternam*. Ac si aptè diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt, si intentiones cordis, id est, bases fabricæ in fundamento non figunt: quia videlicet Deus vel honestæ vitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum non ipse sustentat. Quia igitur intentiones electæ uniuscujusque animæ spei æternitatis innituntur, rectè voce Dominica de hac terra dicitur: [*Super quo bases illius solidatæ sunt?*] ac si aptè diceret, Nisi super me. Cui dum iusta quæque anima intendit, omne quod temporaliter facit, in me proculdubio non temporaliter construit. Quia verò tunc robustius in fundamento solidamur, cum verba Dei & in exterioribus præceptis sequimur, & in intimis sensibus subtilius intelligendo pensamus, rectè subjungitur: [*Vel quis dimisit lapidem angularem ejus?*] Lapis quippe angularis, est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc divinitus dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantie suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruitur, dum in præceptis Dei sufficit vel exequendo exteriora agere, vel contemplando interna sentire. Ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiendam naturam nostram ipse noster conditor non veniret. Qui aliter angularis lapis dicitur, quia duos in se populos junxit: atque aliter, quia conjunctæ utriusque vitæ, activæ videlicet & contemplativæ in se exempla monstravit. Ab activa enim vita longè contemplativa distat: sed incarnatus Redemptor noster veniens, dum utramque exhibuit, in se utramque sociavit. Nam cum in urbe miracula faceret, in monte verò orando continuè pernoctaret: exemplum suis fidelibus præbuit, ut nec contemplationis studio proximorum curam

AE. 15. d
AE. 15.

13.

Matt. 6. de bene in Evangelio Veritas dicit: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebratum erit. Quid enim per oculum exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio? quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contempletur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebratum erit: quia cum perfecta intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebra sint. Si lumen quod in te est, tenebra sunt, ipse tenebra quanta erunt? quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione suscipimus: quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse etiam cum**

ibid.

1. Cor. 3. b

* al.
funda-
menti
solidatæ

Rom. 2. d

14.

Luc. 6. b

negligant, nec rursus curam proximorum immoderatus obligati, contemplationis studia declinant: sed sic in utroque partiendo conjungant, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcendit, abiciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignoranti, Dei atque hominis mediator apparuit, qui & agendo transitoria disponeret, & contemplando ostenderet unde cuncta penderent, rectè dicitur: [Vel quis dimisit lapidem angularem ejus?] Ac si aperte Dominus diceret: Nisi ego, qui unicum quem sine tempore genui, servandis hominibus cum tempore ostendi: in cuius vita differret etiam diversa vivendi studia non discrepare. Et notandum, quòd cum non se emiffisse, sed dimiffisse asserit: quia profectò humanam naturam Filius suscipiens, ad ima de sublimibus venit. Cujus incarnationis mysterium, quia & electi Angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, rectè subjungitur.

Quòd Angeli à mane creationis sua laudent Deum, jubilent verò homines sancti, qui pro angustia interioris deficiunt, nec quòd affectant hoc possunt.

CAPUT VII.

Cum me laudarent simul astra matutina. Quia enim prima in tempore condita natura rationalium spirituum creditur, non immeritò matutina astra Angeli vocantur. Quod si ita est, dum terra esset invisibilis & incomposita, dum tenebræ essent super abyssum, venturum diem subsequens sæculi per lucem sapientiæ existendo prævenerunt. Nec negligenter audiendum est quòd additur, [Simul:] quia nimirum astra matutina etiam cum vespertinis, Redemptoris potentiam laudant, dum electi Angeli etiam cum redemptis in mundi fine hominibus largitatem gratiæ supernæ glorificant. Ipsi quippe ut nos ad laudem conditoris accenderent, hoc quòd superius diximus, orta per carnem luce clamaverunt: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Simul ergo laudant: quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant. Simul laudant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent repleti. Qui & fortasse ideò matutina astra memorantur, quia sæpe ad exhortandos homines missi sunt; & dum venturum mane nuntiant, ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant. Sed ecce Angeli divinam potentiam laudant, quia ipsa eos tantæ claritatis visio delectat. Nos autem qui redimimur, sed tamen corruptione adhuc carnis gravamur, donum quòd percipimus, quia virtute laudamus: Quomodo enim valebit lingua dicere, quòd non sufficit mens nostra sentire? Sequitur: [Et jubilarent omnes filij Dei.] Jubilatio quippe dicitur, quum cordis læticia oris efficacia non expletur: sed quibusdam modis gaudium prodit, quòd ipse qui gaudet, nec tegere prævalet, nec explere. Laudent itaque Angeli, qui jam tantæ claritatis altitudinem in sublimibus vident. Jubilent verò homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. Quæ enim certò futura Dominus noverat, non tam faciendâ insinuat, quàm facta narrat. Sed quid agimus, quòd cum boni de redemptionis suæ mysterio jubilent, malos invidia inflammât: dum electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris excitantur; & bona nascencia quia nolunt imitari, persequuntur? Sed tamen inter hæc etiam qui redemit, non relinquit Scriptum quippe est: *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra quàm potestis, sed faciet etiam cum temptatione proventum, ut possitis sustinere.* Novit enim conditor noster, quando exurgente persecutionis procellam sinat, quando exurgentem reprimat. Novit pro custodia nostra restringere;

S. Greg. Tom. I.

quod contra nos egredi pro nostra exercitatione permittit: ut sciens nos diluat procella, & non mergat. Unde & sequitur.

Quòd miraculis sanctorum fracta est violentia tyrannorum.

CAPUT VIII.

Vis conclusit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens? Quid enim mare, nisi sæculum; quid vulvam, nisi conceptum carnalis cogitationis accipimus? Hoc enim loco vulvæ nomine, occulta & malitiosa carnalium cogitatio designatur. Quæ vulva non ad proferendam prolem concipit substantiam corporis, sed ad explendam nequitiam causam doloris. De hac vulva cordis iniquorum aliàs dicitur: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Per hanc vulvam parvi concipiunt, cum mala cogitant. Per hanc vulvam parviunt, cum mala quæ cogitaverint, operantur. Erumpebat ergo mare quasi de vulva procedens, cum minarum sæcularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti, in sanctæ Ecclesiæ interitum sævirent. Sed auctore Deo, ostiis hoc mare conclusum est: quia contra tumores persequentium sancti viri quasi quædam ostia oppositi sunt, ut eorum miraculis atque reverentia iræ persequentium frangerentur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus, per eos sanctam Ecclesiam supra mundi culmen evexit: & sævientis maris impetus, erecta ejusdem Ecclesiæ potestate, coercuit. Sed huic sævienti mari quid Dominus fecerit, audiamus. Sequitur.

Quòd persecutorum malitia puerili insipientia vestita, id est, pannis infantia obvolvetur, cum scire in sanctos divina dispensatione prohibetur.

CAPUT IX.

Cum ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantia obvolverem. Mare sævientis nube induitur; quia crudelitas persequentium stultitiæ suæ velamento vestitur. Interposita enim caligine infidelitatis suæ, perspicuam veritatis lucem videre non sufficit: & id quòd agit per crudelitatis impulsum, per cæcitatæ suæ meritum non agnoscit. *Nam si cognovissent,* ut ait Apostolus, *numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Hæc nubes non solum solet infideles extra positos premere; sed quosdam etiam viventes carnaliter intra Ecclesiam tenebrare. Unde sancti viri, qui etiam alienæ negligentia compatiuntur, & se pati æstimant quòd perpeti alios sentiunt, Deo orantes dicunt: *Opposisti nubem, ne transeat oratio.* Ac si aperte dicant: Menti nostræ terrenis voluptatibus alluctæ, curarum suarum phantasmata iusto iudicio objicis, quibus eam in ipsa orationis suæ intentione confundis; & quam desideris infirmis deditam non ignoras, rectè cæcatam ab intuenda lucis tuæ perspicuitate reverberas: ut cum in te intenditur, ipso à te cogitationum suarum nubilo reflectatur: & quæ terrena hæc assidue cogitat quia vult, hæc etiam toleret in oratione cum non vult. Quia igitur ipsa persecutorum nequitia superna dispensatione constringitur, ne contra sanctos viros in quantum voluerit, effrænetur, postquam dixit: [Cum ponerem nubem vestimentum ejus;] apertè subdidit: [Et caligine illud quasi pannis infantia obvolverem.] Pannis quippe infantia pedes ac brachia constringuntur, ne huc atque illuc dissoluta libertate jactentur. Quia ergo persecutores sanctæ Ecclesiæ instabilitate cordis inquieti, atque huic sæculo dediti, non grandæva, sed puerilia sapiunt; qui quidem obscuritate atque caligine, non intellectu superni iudicii constringuntur; ne tantum persequi va-

Eff ij

leant, quantum volunt, pannis infantiae referuntur obvoluti: quia sicut dictum est, puerilia quidem sapiunt, sed divina dispensatione contracti, quod volunt brachia non extendunt: & si cuncta mala leviter perpetrare appetunt, nequaquam tamen implere cuncta quae appetunt, permittuntur. Sequitur: [*Circumdedit illud terminis meis.*] Terminis suis Dominus mare circumdat, quia iras persequentium, iudiciorum suorum dispensatione modificat; ut insani tumida unda fervoris plano frangatur litore occultae dispensationis. Sequitur:

16. [*Et posui vectem & ostia, & dixi: Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes rumentes fluctus tuos.*] Quid per ostia, nisi praedicatorum sancti: quid per vectem, nisi incarnatus Dominus designatur? Qui haec videlicet ostia contra ferventis maris impetum tanto valentiora opposuit, quanto ea sua oblatione robotavit. Quia enim ista sanctae Ecclesiae ostia vectis huius oppositione solidata sunt; potuerunt quidem tundi fluctibus, sed effringi nequiverunt: ut ea exterius unda persecutionis illideret, sed nequaquam cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores sancti praedicatione quidem sequentibus aperti sunt, auctoritate autem sua resistentibus clausi, non immerito ostia vocantur, id est, aperta conversationi humilium, & clausa terroribus superbiorum. Non immerito ostia vocantur: quia & ingressum fidelibus aperiunt, & rursus sese perfidis ne ingrediantur, opponunt. Pensemus quale Ecclesiae ostium extitit Petrus, qui investigantem fidem

AA.10. f. Simonem repulit: illi dicens: *In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus; secreta regni benigne aperuit, huic inquires: Pecunia tua tecum sit in perditionem;* per districtae damnationis sententiam caelestis aulae aditum claudit.

AA. 8. d. Quid cuncti Apostoli, nisi sanctae Ecclesiae ostia existunt, quum voce Redemptoris sui audiunt:

Joan. 20. f. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt?* Ac si illis aperte diceretur: Per vos ingredientur ad me hi, quibus vosmetipsos panditis; & repellentur quibus obleratis. Igitur dum mare saevit, Dominus vectem & ostia opponit:

quia ab amaris & perfidis cordibus dum persecutionis procella se dilatat in mundo, Deus unigeniti sui gloriam, praedicatorumque ejus reverentiam exaltat: & dum innotescit mysteria divinae fortitudinis, frangit in impiis fluctus furoris. Bene autem dicitur: [*Hucusque venies, & non procedes amplius.*] quia nimirum * divini iudicii occulta mensura est, & quando persecutionis procella profiliat, & quando conquiscat: ne aut non exagitata electos non exerceat, aut non moderata in profundum mergat. Cum vero notitia fidei usque ad persequentem extenditur, turbati maris tumor sedatur; ibique fluctus suos mare frangit, quia ad cognitionem veritatis veniens, omne quod nequiter egit, erubescit. Fracta quippe unda in se reliditur; quia victa nequitia etiam per cogitationem sui cordis accusatur; & quasi ipsam vim quam intulerat, recipit, quia de pravitate quam gesserat, reatus sui stimulos sentit. Unde quibusdam

Rom. 6. d. per Paulum dicitur: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* ac si diceretur: Quid se in altum fluctus vestrae pravitatis extulerunt, qui nunc in semetipsis fracti, unde perverfos vos inflaverant, conversos inde confundunt? Recte itaque dicitur: [*Et hic confringes rumentes fluctus tuos.*] Quod vero in hac conclusione maris secundum de ostiis dicitur, more sacri eloquij, res semel dicta, pro confirmatione replicatur. Si autem hoc in loco mare accipere non specialiter turbam persequentium, sed generaliter sa-

culum debemus: secundum contra hoc mare Dominus ostia opposuit, quia & prius humano generi praecepta legis, & postmodum novae gratiae testamentum dedit. Secundum objectis ostiis huius maris impetum clausit; quia eos, quos ad obsequium sui cultus assumpsit, & prius ab idolis data lege coercuit, & post ab intellectu carnali gratia revelata correxit. Secundum mare ostia accepit; quia humanum genus prius Deus ab operibus iniquitatis prohibuit, postmodum vero etiam a cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodum prima tumentis mari Dominus ostia imponat. Ecce enim per legem dicitur: *Non occides. non machaberis. non*

B *furum facies, non falsum testimonium dices.* Videamus quemadmodum secundum hoc mare Dominus ostiis claudat. Ecce in Evangelio dicit: *Audistis quia dictum est antiquis: Non machaberis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam machatus est eam in corde suo.* Rursumque dicitur: *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos.* Qui igitur prius nequitias operis prohibet, & postmodum culpas cordis exhaurit, nimirum tumentis mari, ne circumducta iustitiae littora transeat, bis ostia imponit. Bene autem eum diceret: [*Quis conclusit ostia mare;*] illico & tempus adiunxit, dicens: [*Quando erumpet, quasi de vulva procedens:*] quia videlicet tunc humano generi praeceptis legis obviavit,

C quando adhuc saeculum suae origini vicinum, quasi ab ortu proprio ad profectum vitae carnalis exibat. De vulva quippe procedere, est in luce praesentis gloriae carnaliter apparere. Et recte subiungitur: [*Cum ponerem nubem vestimentum ejus.*] Quia nimirum Deus hominibus non tunc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidiae eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube vestivit: ut & pristina pravitatis acta relinquerent, & tamen ventura bona adhuc certius non viderent. Unde & apte subditur: [*Et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem.*] Dum enim rudes populos non aperte spiritus praedicatione edocuit, sed figurata locutione praeceptis litterae adstrinxit; adhuc infirma sapientes, verborum suorum caligine quasi pannis infantiae obvolvit: ut mandatis grossioribus ligati crescerent, ne male liberi in suis voluptatibus perirent. Quos ad viam iustitiae dum non jam charitas, sed adhuc timor adstringeret, divina dispensatio quasi pressit ut nutriter. Infirmus namque populus cum praceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione pervenit. Quia enim timor eum prius a culpa coercuit, competenter postmodum in libertatem spiritus exivit. Hos pannos infantiae, quos inchoantibus dedit, ipse per Prophetam Dominus reprehendit, dicens: *Dedi eis praecepta non bona.*

E Mala enim quasi mala esse desuntur comparatione peiorum: & bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nam sicut pejus delinquenti Judaeae de Sodoma atque Samaria dicitur: *Insuper casti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es: ita melioribus novi Testamenti praeceptis subsequenter, praecepta bona quae rudibus data sunt, non bona esse memorantur. Neque enim mentes usui vitae carnalis inherentes, eveli ab infimis possent, nisi gradatim ducta praedicatione proficerent. Hinc quippe est quod in Aegypto positus, pio iustoque moderamine, latentium eorum concupiscentiae descenditur, & vicinorum suorum vasis aureis argenteisque sublatis, discedere iubentur. Qui ad Sina montem ducti, accepta lege mox audiunt: *Non concupisces rem proximi tui.* Et hinc est, quod in eadem lege oculum*

* al. iudicij occulti

pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere: A
 & quandoque tamen revelata gratia, percussu ma-
 xillam alteram iubentur præbere. Quia enim plus
Exod. 21. d. *Matt. 5. f.* semper ira in vindicta exigit, quam injuria ac-
 cepit: dum discunt mala non multiplicius redde-
 re, quandoque discedent ea & multiplicata spon-
 te tolerare. Hinc est quod eundem rudem popu-
 lum à quibusdam prohibuit, quædam verò ei in
 usum pristinum servavit, sed hæc ipsa tamen in
 melioris vitæ figura composuit. Bruta namque ani-
 malia idolis in Ægypto mactabant: eique in usum
 postmodum animalium mactationem retinuit, sed
 idolorum cultum vetavit; vt dum de usu suo
 aliquid amitteret, consolaretur ejus infirmitas per
 hoc, quod de usu suo aliquid haberet. Mira au-
 tem dispensatione consilii, quod ei Dominus de
 consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spi-
 ritus potentiùs vertit. Quid enim sacrificia illorum
 animalium, nisi unigeniti mortem designant? Quid
 sacrificia illorum animalium, nisi extinctionem car-
 nalis nostræ vitæ significant? Unde ergo imbecillita-
 ti populi rudis descendenditur, inde ei per obum-
 bratas allegoriarum species major fortitudo spiri-
 tus nunciatur, Rectè itaque dicitur: [*Et caligine
 illud quasi pannis infantia obvolvem;*] quia unde
 ejus teneritudinis infirma pertulit, inde altam signi-
 ficationum spiritualium nubem fecit. Quem quia præ-
 ceptorum limite ab immoderatis animi evagationi-
 bus cinxit, rectè subjicit: [*Circumdedit illud termi-
 nis meis.*] Et quia hujus humani generis motus mis-
 so mediatore coërcuit, aptè subjungit: [*Et posui
 veetem & ostia.*] Veetem quippe & ostia posuit: quia
 Redemptore nostro contra culpas delinquentium
 misso, novæ vitæ prædicamenta firmavit. Clausa
 namque ostia opposito veete roborantur. Veetem ergo
 Deus opposuit. Quia contra lascivos motus hu-
 mani generis unigenitum misit, qui præcepta spiri-
 tualia, quæ loquendo docuit, agendo solidavit. Be-
 ne autem subditur: [*Et dixi, Hucusque venies, &
 non procedes amplius, & hic confringes tumentes flu-
 ctus tuos.*] Hoc quippe mare ostia priora transcen-
 derat; quia claustra legis opposita humani tumoris
 unda transliebat. At postquam mundus oppositum
 sibi unigenitum reperit, elationis suæ impetum fre-
 git, & transire non valuit; quia ejus fortitudine fu-
 rores sui terminum clausum invenit. Unde rectè per
Psal. 113. Prophetam dicitur: *Mare vidit, & fugit.* Possunt D
 etiam per ostia, aperte passionis ejus non inconve-
 nienter intelligi. Quibus ex occulto veetem posuit;
 quia eas ex invisibili divinitate roboravit. Contra
 quas mundi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt:
 quia superbi eas vivendo despiciunt, sed earum vi-
 res experiendo pertimescunt. Nam dum passionis
 unigeniti humanum genus priùs irrisit, postmodum
 expavit; quasi contra opposita ostia more elidendi
 maris, & tumore elatum venit, & fractum virtute
 dissiluit. Sed quia ideo hoc ad beatum Job dicitur,
 ut de tot virtutibus cordis ejus gloria preme-
 retur; ne sibi fortasse tribuat, quod se stare sublimer
 non ignorat, cum quanta ejus ædificatione sint di-
 cta perpendimus, si hæc etiam moraliter disera-
 mus. Dicit itaque: [*Quis conclusit ostiis mare?*]
 Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum,
 rixis amarum, elatione superbiæ tumidum, fraude
 malitiæ obscurum? Quod mare quantum sæviat,
 attendit quisquis in se occultas cogitationum tenta-
 tiones intelligit. Ecce enim jam perverfa relinqui-
 mus, jam desideris rectis inhæremus, jam prava
 opera foris abscindimus: sed tamen latenter intus
 ea, cum qua huc venimus, vitæ veteris procella
 fatigamur, quam nisi respectu judicii, & æterni pa-
 vore tormenti, immensi timoris claustra constrin-
 gerent, cuncta in nobis penitus superædificati ope-
 ris fundamenta corruiissent. Si enim quod per sug-
 gestionem sævit intrinsecus, per deliberationem fo-

ras erumperet; vitæ nostræ fabrica funditus eversa
 jacuisset. In iniquitate namque concepti, & in de-
Psal. 50. licto editi, per insitæ corruptionis molestias pugnam
 nobiscum huc deferimus, quam cum labore vincim-
 mus. Unde & rectè de hoc mari dicitur: [*Quando
 erumpebat, quasi de vulva procedens.*] Vulva enim
 prave cogitationis adolescentia est. De qua per
 Moysen Dominus dicit: *Sensus enim & cogitatio
 Gen. 8. d.* *humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua.*
 Corruptionis namque malum, quod unusquisque
 nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumplit,
 in provectu ætatis exercet: & nisi hoc citius divinæ
 formidinis manus reprimat, omne condita na-
 turæ bonum repente culpa in profundum vorat.
 Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam
 tribuat, cum Veritas dicat: [*Quis conclusit ostiis
 mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens?*]
 Quia nisi ab ipso cogitationis primordio cordis flu-
 ctus gratia divina retineret, tentationum procellis
 mare sevens, terram proculdubio humanæ men-
 tis obruisset; ut falsis fluctibus perfusa arefceret, id
 est, perniciosis carnis voluptatibus delectata depe-
 rirer. Solus ergo Dominus ostiis mare concludit,
 qui pravis motibus cordis claustra inspiratè formi-
 dinis objicit. Quia verò ea quæ cernimus, sequi
 prohibemur, quia à corporearum rerum delectatio-
 ne retundimur: libet etiam ad invisibilia oculos
 mentis atollere, atque hæc ipsa quæ sequi præcipi-
 mur, videre. Sed quid agimus? Infirmis illa obtu-
 bus necdum patent. Ecce ad eorum amorem voca-
 mur, sed tamen à visione restringimur: quia & si
 quando aliquid furtim parumque aspiciamus, sub
 incerto nimis adhuc visu caligamus. Unde aptè sub-
 jungitur: [*Cum ponerem nubem vestimentum ejus, &
 caligine illud quasi pannis infantia obvolvem.*]
 Hoc mare tumultuosum, videlicet cogitationibus
 fluctuans cor nostrum nube vestitur; quia ne inter-
 nam quietem purè conspiciat, inquietudinis suæ
 confusione tenebratur. Hoc mare caligine quasi pan-
 nis infantia obvolvitur, quia à contemplandis sub-
 limibus, adhuc teneris sensibus suæ infirmitatis li-
 gatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi in-
 fantiæ pannis obvolutum, dum ait: *Videmus nunc
 19.* *per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. a*
*Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut
 & cognitus sum. Qui si se ad contemplanda cæle-
 stia infantem non cerneret, ætatis suæ ad hæc com-
 parationem nullo modo præmississet, dicens: Cum
 essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut
 parvulus, cogitabam ut parvulus. Tunc ergo ad ro-
 bur juvenile conscendimus, cum forti sensu eam,
 ad quam tendimus, vitam videmus: nunc autem
 quia intentionis nostræ acies per infirmitatem suam
 ab interna luce retunditur, mens nostra ligata in-
 fantiæ pannis tenetur. Ubi aptè subjungitur: [*Cir-
 cumdedit illud terminis meis.*] Terminis enim suis
 Dominus hoc mare circumdat, quia cor nostrum
 adhuc corruptionis suæ molestiæ & curâ turbulen-
 tum sub mensura contemplationis humiliat: ut li-
 cet plus appetat, ultra tamen quam sibi concedi-
 tur, non ascendat. Vel certè terminis suis Dominus
 hoc mare circumdat; quia cor nostrum tentatio-
 nibus tumidum occultis donorum distributioni-
 bus mitigat: modò agens ne prava suggestio ad
 delectationem veniat, modò ne prava delectatio
 usque ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos
 motus cordis respicit, & in quibusdam eos usque ad
 consensum venire prohibet, in quibusdam verò illos
 etiam à delectatione restringit; nimirum furenti
 mari terminos imponit, ut nequaquam in opere
 exeat, sed intra sinum mentis tentationum submur-
 murans se unda collidat. Quæ quia tunc valentes
 restringitur, cum ei delectatione Dei atque inspi-
 ratis virtutibus obviatur, rectè subjungitur: [*Et
 posui veetem & ostia, & dixi: Hucusque venies, &*
 Fff iij*

non procedes amplius, & hic confringes iumentes fluctus tuos.] Quid enim moraliter per ostia, nisi virtutes; quid per vœctem, nisi robur charitatis accipimus? Hæc itaque ostia, scilicet operationum virtutes, mare sapiens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas adstringat. Facile autem omne virtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Unde & Paulus in suis prædicationibus dum quædam virtutum ostia mari tentationis opponeret, illico eisdem ostiis quasi robur vœctis adiunxit, dicens: *Su-*
per omnia autem hac charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis. Perfectionis enim vinculum charitas dicitur, quia omne bonum quod agit, nimirum per illam, ne pereat, ligatur. A tentatore namque citius quodlibet opus evellitur, si solum à vinculo charitatis invenitur: si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cum tentationum motus qualibet ei injusta suggererint, obicem se illis ipsa dilectio opponit, & pravæ suasionis undas virtutum ostiis ac vœcte intimi amoris frangit.
 20. Quia ergo Dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascentia in corde vitia reprimat, insurgentis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat: sed ne quies superna perdat, perturbationi mentis officium linguæ subtrahitur: ne usque ad vocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptæ immunditiæ ea quæ

A famulari poterant, membra castigat; ne usque ad corruptionem corporis exhalet factor cordis. Avaritia stimulat: sed ne caelesti regno mens careat, intra claustra se parsimoniam contenta propriis ligat; ne in pravo se opere dilateret, & usque ad exteriores actus internæ concupiscentiæ estus exsuderet. Superbia inflat: sed ne veram celsitudinem amittat, considerando quisque quia pulvis est, ab altitudine se conceptæ elationis humiliat: certans nimirum, ne, quod in suggestionem cogitationis tolerat, in exercitationem operis erumpat. Bene ergo dicitur: *[Posui vœctem & ostia, & dixi: Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes iumentes fluctus tuos:]* quia dum electus quisque & tentatur vitiiis, & tamen facere malè suggesta renititur, quasi mare clausum teneretur. Quod est intus tumultuosus cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene vivendi littora non excedit. Quod mare quidem in tumorem se erigit, sed dum fixa liberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Job ne sibi tribuat, quod contra procellas cordis fortiter stat, voce divina audiat: *[Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens, & cetera.]* Ac si ei aperte diceretur: Incassum te exterius in bonis operibus pensas, si non me interius, qui in te tentationis undas compesco, consideras. Ut enim tu fluctus ferre possis in opere, meæ virtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

S ANCTI GREGORII
 MORALIS EXPOSITIONIS
 IN BEATVM IOB,
 LIBER VIGESIMVS NONVS

C A P U T P R I M U M.

DOMINUS Deus noster Jesus Christus in eo quod virtus & sapientia Dei est, de Patre ante tempora natus est: vel potius quia nec cepit nasci, nec desuit, dicamus verius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur; ne imperfectus videatur. At verò ut æternus designari valeat & perfectus, semper dicamus & natus: quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & semper ad æternitatem: ut quocumque modo illa essentia sine tempore, temporali valeat designari sermone: quamvis hoc ipso quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deviamus: quia quod factum non est, non potest dici perfectum. Et tamen infirmitatis nostræ verbis Dominus condescendens, *D*
Mat. 5. ait: Estote perfecti, sicut & Pater vester caelestis perfectus est. In illa itaque nativitate divina ab humano genere cognosci non poterat: proinde in humanitate venit ut videretur, videri voluit ut imitaretur. Quæ carnis nativitas despecta visa est sapientibus mundi: contempserunt namque infirma humanitatis ejus, Deo hæc indigna iudicantes. Cui tantò magis homo debitor fuit, quantò pro illo Deus etiam indigna suscepit. *Quia enim non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam predicationis salvos facere credentes.* Ac si diceret: Cum Deum, qui est sapientia, nequaquam per sa-

C pientiam suam mundus inveniret, placuit ut Deum hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus ejus sapientia ad nostram stultitiam descenderet, & lucem supernæ prudentiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas videret. Natus igitur ex Patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tempore: ut per hoc quod ortum suum inter initium finemque concluderet, humanæ mentis oculis ortum, qui nec initio sumitur, nec fine angustatur, aperiret. Unde bene nunc ad beatum Job dicitur.

Quod nato in carne Domino, sancta Ecclesia de tenebris noctis egrediens, querit suum locum in luce beatitudinis æternæ.

C A P U T I I.

Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?] Subaudis, ut ego. Ortus quippe divinitatis ejus antè & post non habet. Cui dum semper esse est per æternitatem, dum omne quod labitur circumscribit, intra semetipsum temporum discurfus claudit. Ortus verò humanitatis ejus, quia & cepit, & desuit; & antè & post habere à tempore accepit. Sed quia dum ipse umbras nostræ temporalitatis suscepit, lumen nobis suæ æternitatis infudit; rectè per hunc ortum quem